

סאדהה – אמון

הקדמת המתרגם:

אמון הוא אחד מהנושאים בדהאמה שלחלק מהמתרגלים יש מערכת יחסים מאתגרת איתו. בתור אנשים, רובנו אני מניח, שנולדו בתור חילוניים, או שנולדו לדת מסוימת ובחרו שלא לדבוק בה, או ללמוד מסורת אחרת, אנחנו כנראה הטייפקאסט לאנשים שיהיה להם איזשהו קונפליקט עם נושא האמון או האמונה. אז אני מציע לקחת זאת בחשבון בהאזנה לנושא הזה – מצד אחד לשים לב מה הדהאמה אומרת, ומצד שני לשים לב מה התודעה שלנו אומרת. אם באמת עולה קונפליקט, לנסות להביא את הנכונות להחזיק את הקונפליקט הזה, להשאיר שם סימן שאלה ומקום להתבוננות וחקירה.

עם זאת, חיינו גם ככה מורכבים, ויש גבול לכמות סימני השאלה שאנחנו יכולים להשאיר פתוחים בו זמנית. אז אפשרות נוספת יכולה להיות להניח את הנושא הזה בצד לעת עתה, ואולי לחזור אליו כשהתנאים יבשילו. ויש בינינו כאלה שהנושא הזה לא בעייתי בכלל עבורם, והם בשלום איתו.

אוסף גם, שבתהליך הרכבת השיחה הזו, נתקלתי בעוד דרשות שנוגעות באמון שלא הכרתי, שנתנו עוד זוויות להתבוננות עליו. זהו נושא גדול בעיני שאפשר להתבונן עליו מכמה פרספקטיבות, ולהבין אותו לעומק עם הזמן ועם התרגול.

כולי תקווה שהשיחה הזו תהייה לתועלת עבורכם.

הגדרה:

Saddhā – faith - אמון

עוד מתרגמים ל"ביטחון", "השתכנעות" – "confidence", "conviction".

סקירה:

אז היא מופיעה כמובן ברשימה החשובה של חמשת היכולות וחמשת הכוחות, ובנוסף איכות זו מוזכרת בעוד הרבה לימודים ורשימות פחות מרכזיות בדרשות.

אחד המקומות המשמעותיים שבו איכות זו מופיעה, הוא בלימוד על שרשרת ההתהוות המשחררת. שרשרת ההתהוות המותנית הקלאסית מלמדת את התהליך שבו נוצרת דוקהה – החל מבורות ועד לזקנה מוות ודוקהה. ישנה הדרשה הבאה שבה הבודהה לא עוצר עם הדוקהה, וממשיך אחריה לשרשרת התהוות מותנית מקבילה, שבסופה ישנו השחרור. להלן הקטע המוזכר מתוך הדרשה:

"ההשתוקקות היא תנאי להיאחזות. היא תנאי להתהוות. ההתהוות היא תנאי ללידה.
הלידה היא תנאי לדוקהה. הדוקהה היא תנאי לאמון. האמון הוא תנאי לשמחה... שלוה... ריבז...
שחרור. שחרור הוא תנאי לידיעת סוף הדוקהה."

~ SN 12:23

את המעבר מדוקה לאמון, להבנתי, הבוזה מסביר בדרשה אחרת:

"ומהי התוצאה של דוקה? ישנו המקרה שבו אדם מוכרע ע"י דוקה, מותש מדוקה, הוא חווה יגון, מתאבל, מקונן, בוכה בעודו מכה את חזהו, ונעשה מבלבל. או, שאדם שהוכרע ע"י דוקה, מותש מדוקה, יוצא לחפש בחוץ – "מי יודע דרך או שתיים להפסיק את הדוקה הזו?". אני אומר לכם, נזירים, שדוקה מובילה לבלבול וסיבוך, או לחיפוש. זו נקראת התוצאה של דוקה.

~ AN 6:63

על החיפוש הזה, נקרא בדרשה הבאה:

MN27 – הדרשה על הדימוי הקצר על עקבת-הפיל

חשוב לי לציין, אני אקריא כאן תמצות של הדרשה הזו, הורדתי חלקים שלא רלוונטיים ישירות לנושא המפגש. זאת מכיוון שדרשה זאת ארוכה מכדי שנקרא אותה במפגש הזה, ועל אחת כמה וכמה להסביר את פרטיה. על כן הגרסה הנוכחית היא גרסה שמותאמת למפגש הזה בלבד, ולא מייצגת את הדרשה בשלמותה.

אז מסופר תחילה על שני חברים, בעלי בתים. האחד פילוטקה - תלמיד של הבוזה, השני ג'אנוסוני - ברהמין שטרם פגש את הבוזה. הברהמין שואל את פילוטקה – מאיפה אתה מגיע באמצע היום?

פילוטקה משיב לו שהוא חזר מביקור אצל הפרוש גוטמה.

הברהמין שואל את פילוטקה – "מה אתה חושב על מידת תבונתו של הפרוש גוטמה?"

פילוטקה משיב לו – "מי אני שאדע מהי מידת תבונתו של הפרוש גוטמה? האם לא רק בעל תכונותיו יוכל לדעת את מידת תבונתו של הפרוש גוטמה?"

הברהמין אומר – "המכובד ואצ'הינה משבח את הפרוש גוטמה בשבחים מפוארים! מהי הסיבה שלמכובד וואצ'הינה יש ביטחון כה גבוה בפרוש גוטמה?"

אדוני, כשם שציד פילים היה נכנס ליער פילים, ובהיכנסו היה רואה עקבות פילים גדולות-בשטחן וארוכות. הוא היה מגיע למסקנה: "זה חייב להיות פיל גדול!" ממש כך, כאשר ראיתי ארבע עקבות של הפרוש גוטמה, הגעתי למסקנה: "המבורך הינו מתעורר בשלמות, הדהאמה שלימד המבורך מוצהרת היטב, סנגהת תלמידי המבורך מתרגלים היטב".

sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo,
suppaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgho.

- זהו הנוסח המתומצת הקלאסי של האמון בבודהה, בדהאמה ובסנגהה. האמון שהבודהה הגיע להארה, האמון שאדם מואר לימד את הדהאמה הזו היטב, והאמון שהסנגהה של הבודהה תרגלה בהתאם לדהאמה הזו ועל כן גם הגיעה לתוצאות – לשחרור והתעוררות.

אילו ארבע?

כך יקירי, ראיתי חכמים ולוחמים, אשר הם פיקחים, מנוסים בוויכוח, מרעידי שיערה (בוויכוח). הורסים השקפות אחרים בקלות. הם שומעים – "הפרוש גוטמה יפקוד את הכפר הזה או העיירה הזו". הם מחברים שאלות: "נלך לגוטמה הפרוש ונשאל אותו את השאלה הזו. אם כשיישאל כך, הוא יגיב באופן הזה, כך נפריך את תורתו. אם, כשיישאל כך, הוא יגיב באופן ההוא, כך נפריך את תורתו."

הם הולכים לעבר מקומו של הפרוש גוטמה. הפרוש גוטמה מלמד, מעודד ומעורר אותם בשיחת דהאמה. לאחר שהפרוש גוטמה מלמד, מעודד ומעורר אותם בשיחת דהאמה, הם אינם אפילו שואלים שאלה, אז מניין הם יפריכו את תורתו? לבסוף הם הופכים לתלמידיו.

בראותי יקירי, טביעת רגל ראשונה זו של הפרוש גוטמה באתי למסקנה – "המבורך הינו מתעורר בשלמות, הדהאמה שלימד המבורך מוצהרת היטב, סנגהת תלמידי המבורך מתרגלים היטב".

כך יקירי, ראיתי ברהמינים...
כך יקירי, ראיתי בעלי בתים...

כך יקירי, ראיתי גם פרושים אשר הם פיקחים, מנוסים בוויכוח, מרעידי שיערה (בוויכוח). הורסים השקפות אחרים בקלות. הם שומעים – "הפרוש גוטמה יפקוד את הכפר הזה או העיירה הזו". הם מחברים שאלות: "נלך לגוטמה הפרוש ונשאל אותו את השאלה הזו. אם כשיישאל כך, הוא יגיב באופן הזה, כך נפריך את תורתו. אם, כשיישאל כך, הוא יגיב באופן ההוא, כך נפריך את תורתו."

הם הולכים לעבר מקומו של הפרוש גוטמה. הפרוש גוטמה מלמד, מעודד ומעורר אותם בשיחת דהאמה. לאחר שהפרוש גוטמה מלמד, מעודד ומעורר אותם בשיחת דהאמה, הם אינם אפילו שואלים שאלה, אז מניין הם יפריכו את תורתו? לבסוף הם מבקשים ממנו את העזיבה לחיי חסרי הבית. הפרוש גוטמה נותן להם את העזיבה ואת הקבלה הגבוהה (לסנגהה). לאחר שקיבלו את העזיבה, הם חיים לבדם, מבודדים וחרוצים, ואחרי זמן לא ארוך הם מגיעים בחיים אלה אל התכלית שאין למעלה ממנה של חיי הקדושה. הם חושבים כך: "כמעט אבדנו יקירי! כמעט אבדנו יקירי! לפני כן, בעוד שלא היינו פרושים, טענו שאנו פרושים. בעוד שלא היינו ברהמינים, טענו שאנו ברהמינים. בעוד שלא היינו ארהנטים, טענו שאנו ארהנטים. עכשיו אנחנו פרושים, עכשיו אנחנו ברהמינים, עכשיו אנחנו ארהנטים."

בראותי יקירי, טביעת רגל רביעית זו של הפרוש גוטמה באתי למסקנה – "המבורך הינו מתעורר בשלמות, הדהאמה שלימד המבורך מוצהרת היטב, סנגהת תלמידי המבורך מתרגלים היטב".

כאשר זה נאמר, הברהמין ג'נוסוני, נשא ידיו במחוות כבוד והגה שלוש פעמים את הגות זו: "השבח למבורך, הארהנט, המתעורר בשלמות! השבח למבורך, הארהנט, המתעורר בשלמות! השבח למבורך, הארהנט, המתעורר בשלמות!"

טוב יהיה אם בפעם זו או אחרת אפגוש את הפרוש גוטמה, טוב יהיה אם אשוחח איתו.

אז, ג'נוסוני הברהמין הלך לעבר מקומו של המבורך. הוא סיפור למבורך את כל שיחתו עם פילוטקה. כאשר הוא סיים, המבורך אמר לברהמין – "בזאת ברהמין, לא הושלם בהרחבה משל עקבת הפיל. על מנת להשלים בהרחבה את משל עקבת הפיל הזה, האזן ותן דעתך היטב, אני אדבר."

"כדברך המכובד".

ברהמין, כשם שציד פילים היה נכנס ליער פילים, ובהיכנסו היה רואה עקבות פילים גדולות-בשטחן וארוכות. ציד פילים מיומן **לא** היה מגיע למסקנה - "זה חייב להיות פיל גדול." ומדוע זאת? ישנן, ברהמין, ביער הפילים פילות ננסיות גדולות רגליים, אולי אלה עקבותיהן. **הוא הולך אחריהן**. בהלכו אחריהן הוא רואה עקבות פילים גדולות-בשטחן וארוכות, וסימנים בגובה. ציד פילים מיומן **לא** היה מגיע למסקנה - "זה חייב להיות פיל גדול." ומדוע זאת? ישנן, ברהמין, ביער הפילים פילות גבוהות, צמרתיות, גדולות-רגלים – אולי אלה עקבותיהן. **הוא הולך אחריהן**. בהלכו אחריהן הוא רואה עקבות פילים גדולות-בשטחן וארוכות, סימנים בגובה, ושריטות שנהבים (של הפיל) בגובה. ציד פילים מיומן **לא** היה מגיע למסקנה - "זה חייב להיות פיל גדול." ומדוע זאת? ישנן, ברהמין, ביער הפילים פילות גבוהות, עם שנהבים גדולים, גדולות-רגלים – אולי אלה עקבותיהן. **הוא הולך אחריהן**. בהלכו אחריהן הוא רואה עקבות פילים גדולות-בשטחן וארוכות, סימנים בגובה, שריטות שנהבים בגובה וענפים שבורים בגובה. ושם הוא רואה פיל, למרגלות עץ או באוויר הפתוח. הוא מגיע למסקנה - "הנה הוא הפיל הגדול".

באותו האופן, ברהמין, ישנו המקרה שבו טטהאגאתה מופיע בעולם - ארהאנט, המתעורר-בשלמות. הוא מלמד את הדהאמה, שהיא טובה בהתחלה, טובה באמצע, טובה בסוף. הוא מבהיר את חיי הקדושה, הן לפרטיהם והן לתכליתם, במלואם ובשלמותם.

את הדהאמה הזו שומע בעל בית, או בן בעל בית. בשמעו את הדהאמה, הוא משיג **אמון** בטטהאגאתה.

- הדרשה מתארת מכאן את אחד משני התיאורים הקלאסיים של הדרך ההדרגתית. התיאור הנוכחי מתייחס בתחילתו לנזירים. אני השארתי כאן את הצעדים בסדר כפי שהם מבלי להוריד צעדים, רק עם היישומים הרלוונטיים לבעלי בתים.

- מוסר והתנהגות

הוא נמנע מלקיחת חיים... נמנע מגניבה... נמנע מדיבור שקרי... נמנע מדיבור מפלג... שבע רצון בגלימות לשמירה על גופו ובמזון שקיבל כנדבה לשמירה על בטנו...

בהיותו ניחן במוסר והתנהגות נעלים, הוא חווה בתוכו את השמחה בהיותו חופשי מחרטה ובושה.

- ריסון החושים

... כאשר הוא רואה מראה עם העין... הוא נוהג בריסון העין... בריסון הלשון... בהיותו ניחן בריסון נעלה על חושיו, הוא חווה בתוכו את השמחה בהיותו חופשי מחרטה ובושה.

- מודעות וערנות

בלכתו קדימה ואחורה הוא פועל מתוך מודעות וערנות... כשהוא אוכל, שותה, לועס, וטועם הוא פועל מתוך מודעות וערנות...

- צליחת המכשולים

בהיותו ניחן במוסר והתנהגות נעלים, בהיותו ניחן בריסון נעלה על חושיו, בהיותו ניחן במודעות וערנות נעלים אלה, הוא מחפש מקום מבודד... מתיישב... מציב את תשומת הלב מלפנים... הוא נוטש את תאוות החושים... נוטש את השנאה... נוטש את הליאות והעייפות... נוטש את חוסר השקט... נוטש את הספק.

- ארבע הג'האנות

[1] בנוטשו את חמשת המכשולים... הוא נכנס ושוהה בג'האנה הראשונה...

זה נקרא, ברהמין, "טביעת רגל של הטטהאגאתה", "סימן של הטטהאגאתה", "שריטה של הטטהאגאתה". אך תלמיד האציליים עדיין לא יגיע למסקנה: "המבורך הינו מתעורר בשלמות, הדהאמה שלימד המבורך מוצהרת היטב, סנגהת תלמידי המבורך מתרגלים היטב".

• *מגיע למסקנה – Nittha – מסקנה, סוף, השלמה.*

[2] אז... הוא נכנס ושוהה בג'האנה השנייה... גם זה, ברהמין, נקראת "טביעת רגל של הטטהאגאתה"...

[3] אז... הוא נכנס ושוהה בג'האנה השלישית...

[4] אז... הוא נכנס ושוהה בג'האנה הרביעית... גם זה נקרא, ברהמין, "טביעת רגל של הטטהאגאתה", "סימן של הטטהאגאתה", "שריטה של הטטהאגאתה". אך תלמיד האציליים עדיין לא יגיע למסקנה: "המבורך הינו מתעורר בשלמות, הדהאמה שלימד המבורך מוצהרת היטב, סנגהת תלמידי המבורך מתרגלים היטב".

- שלושת הידיעות

[1] כאשר תודעתו מרוכזת, הוא מפנה אותה לידיעת זיכרונות חיים קודמים... מאה לידות, אלף לידות... כך הוא נזכר בתקופות חיים מרובות... גם זה נקרא, ברהמין, "טביעת רגל של הטטהאגאתה", "סימן של הטטהאגאתה", "שריטה של הטטהאגאתה". אך תלמיד האציליים עדיין לא יגיע למסקנה: "המבורך הינו מתעורר בשלמות, הדהאמה שלימד המבורך מוצהרת היטב, סנגהת תלמידי המבורך מתרגלים היטב".

[2] ידיעת החיים הקודמים של יצורים חיים אחרים... גם זה נקרא, ברהמין, "טביעת רגל של הטטהאגאתה", "סימן של הטטהאגאתה", "שריטה של הטטהאגאתה". אך תלמיד האציליים עדיין לא יגיע למסקנה: "המבורך הינו מתעורר בשלמות, הדהאמה שלימד המבורך מוצהרת היטב, סנגהת תלמידי המבורך מתרגלים היטב".

[3] כאשר תודעתו מרוכזת, זכה, גמישה, יציבה ועמידה, הוא מכוון אותה לעבר ידיעת כיליון המזהמים (של התודעה, Asava). הוא יודע בברור לאשורו של דבר – "זוהי דוקהה"... "זהו הגורם

לדוקה... "זוהי חדילת הדוקה" ... "זוהי הדרך המובילה לחדילת הדוקה". "אלה המזהמים" ...
"אלה גורמי המזהמים" ... "זהו חדילת המזהמים" ... "זוהי הדרך המובילה לחדילת המזהמים".

גם זה נקרא, ברהמין, "טביעת רגל של הטטהאגאתה", "סימן של הטטהאגאתה", "שריטה של הטטהאגאתה". תלמיד האציליים טרם הגיע למסקנה, אך כעת הוא מגיע למסקנה: "המבורך הינו מתעורר בשלמות, הדהאמה שלימד המבורך מוצהרת היטב, סנגהת תלמידי המבורך מתרגלים היטב".

כאשר הוא יודע ורואה זאת, תודעתו משתחררת ממזהם החושניות, משתחררת ממזהם ההתהוות, משתחררת ממזהם הבורות. כאשר היא משוחררת מופיעה התובנה – "זה השתחרר". זה נקרא, ברהמין, "טביעת רגל של הטטהאגאתה", "סימן של הטטהאגאתה", "שריטה של הטטהאגאתה". בזאת ברהמין, תלמיד הנאצלים הוא מי שהגיע למסקנה: "המבורך הינו מתעורר בשלמות, הדהאמה שלימד המבורך מוצהרת היטב, סנגהת תלמידי המבורך מתרגלים היטב".

כאשר זה נאמר, אמר הברהמין ג'נוסוני לנעלה זאת: "יוצא מן הכלל, גוטמה היקר! יוצא מן הכלל! ממש כאילו גוטמה היקר ישר את ההפוך, או גילה את הנסתר, או הראה את הדרך לזה שאבוד, או נשא מנורה לתוך החשכה. ממש כך הבהיר גוטמה היקר את הדהאמה בהסברים רבים. בזאת, אל המכובד גוטמה, אל הדהאמה ואל סנגהת הנזירים אני הולך למחסה. יזכור אותי הנכבד גוטמה כמתרגל שלקח מחסה מיום זה והלאה עד אחרית חייו.

~ MN 27

נקודות מהדרשה:

- הבודהה עושה כאן הבדלה משמעותית בין "אמון" לבין "הגעה למסקנה". ההגעה למסקנה קורית רק בראייה הישירה של הפיל, בהיווכחות ישירה בשחרור, בחווייה אישית, להבדיל מהתבססות על שמועות או הסקת מסקנות מתוך אירועים חיצוניים. אמון כאן הוא הצעד הראשון שהמתרגלת עושה ב"חיפוש" אחר הפיל/השחרור. וכל עוד היא לא מצאה את הפיל, היא ממשיכה בחיפוש – על בסיס אמון.
- אפשר לראות את הגישה ל-אמון שהבודהה הציג כאן כגישה של "הנחת עבודה". ההנחה שיש פיל גדול ביער, ההנחה שהבודהה היה מואר, היא הנחת עבודה, שלא נדע אם היא נכונה או לא אלא אם נעשה "עבודה" – נצא לחיפוש, נעשה ניסיונות מעשיים, נלך בעקבות ההדרכות, וניישם אותן כיאות - ההדרכות שאותה הנחת עבודה מציעה לנו שתוצאותיהן מובילות למושא חיפושנו.
- אמנם הנחת העבודה המדוברת כאן היא הנחת העבודה על הבודהה, הדהאמה והסנגהה, אך אלו לא הנחות העבודה היחידות בדרך הבודהיסטית. בעצם, אפשר לראות כל הדרכה שמטרתה תוצאה מסוימת, כל תשובה של הבודהה לשאלה שנשאל - בתור הנחת עבודה. כמו הדרכות שמטרתן להשקיט את התודעה, הדרכות שמטרתן להביא לביטחון, לחופש מחרטה, כמו גם נוגדנים ספציפיים למצבי תודעה - כמו נוגדנים לשנאה, נוגדנים לחוסר שקט וכו'. הדהאמה כולה מלאה בהנחות עבודה שאנחנו יכולים לבדוק ע"י יישום פרקטי שלהן. מכאן גם הקשר הסיבתי בין אמון ל-מרץ – אמון מיומן מביא למרץ – המרץ שנדרש כדי לבדוק את הנחת העבודה.
- כאמור, האמון הגבוה ביותר בדרך הבודהיסטית הוא האמון ב"שלושת אבני החן" - בבודהה, בדהאמה ובסנגהה. אמון בבודהה משמעו אמון בהארה שלו – שהוא אכן היה מסוגל, דרך פעולותיו, להגשים שחרור מדוקהה. האמון בדהאמה משמעו שהדהאמה הזו הוצהרה ע"י אדם מואר – אדם שידע מה הוא אומר. האמון בסנגהה משמעו – שזה לא רק הבודהה שהיה מסוגל להגיע להארה - היו לו גם תלמידים ותלמידות ש"תרגלו היטב", הלכו בדרכו והגיעו גם הם לשחרור והתעוררות. זה נותן לנו תקווה, מכיוון שהמסר הבסיסי כאן הוא שאם הם יכלו לעשות את זה, גם אנחנו יכולות לעשות את זה. הם היו בני אדם, אנחנו בני אדם. ולכן, גם אנחנו יכולים, ויכולות להיות כאלה - שתרגלו היטב.

הקטעים נלקחו מתרגומים של אג'אהן פאניאננדו, בהיקהו סוג'אטו ואג'אהן טהאניסארו.